

Etiske dilemmaer i pædagogisk praksis

Cases til debat

BUPL

Indledning

Professionsetiske overvejelser og valg er et grundvilkår i pædagogisk arbejde med børn, unge og voksne. Det kan være svære etiske problemstillinger, hvor tvivlen ikke handler om det absolut rigtige at gøre, men om den mest forsvarlige pædagogiske og etiske måde at gøre det på under svære omstændigheder. Eller det kan være etiske dilemmaer, hvor forskellige værdier og hensyn kolliderer, så der ikke er et endegyldigt svar.

Det er der, hvor der ikke findes én rigtig eller forkert handling, men hvor der netop er forskellige hensyn og perspektiver, der vejer lige tungt.

Håndteringen af etiske problemstillinger og dilemmaer kræver derfor inddragelse af forskellige perspektiver samt fælles overvejelser om, hvad vi bør gøre og af hvilke hensyn.

Til at understøtte overvejelserne om professionsetiske problemstillinger og dilemmaer i arbejdet med børn, unge og voksne har BUPL's Etiske Råd udarbejdet denne debatpjece.

De enkelte cases kan debatteres på et personalemøde og i andre sammenhænge, hvor der er brug for at reflektere over og diskutere etiske spørgsmål i pædagogisk praksis.

Debatpjecen afspejler de værdier, principper og retningslinjer, som er beskrevet i BUPL's Etiske grundlag for pædagoger. Det er vores forhåbning, at pjecen kan skærpe blikket på og kvalificere dialogen om en etisk forsvarlig pædagogisk praksis.

God etikdebat
BUPL's Etiske Råd
April 2024

Indhold

Grædende barn.....	3
Saras møster siger.....	3
Bekymring om Nanna.....	4
Arvetøj til en familie.....	4
Drengen, der tisser i bukserne.....	5
"Min mor slår mig".....	5
Måling af børns kompetencer.....	6
Ferietur til Somalia.....	6
Ballade i klubben.....	7
"Min datter drikker ikke".....	7
På tur med SFO'en.....	8
Forældre og alkohol?.....	8
Fysisk træning i specialbørnehave.....	9
Sofie leger med dukken.....	9
Selvbestemmelse, omsorg og værdighed.....	10

Grædende barn

Karin er pædagog i en integreret institution. En dag møder hun kl. 7:30, og det første, hun hører, er et barn, der græder højt. Da hun kommer længere ind i institutionen, ser hun et vuggestuebarn på to et halvt år sidde på trappen ned til fællesrummet.

I fællesrummet sidder der børn, forældre og pædagoger og spiser morgenmad. Der er ingen synlig reaktion på barnets gråd. Karin vælger at tage drengen op og forsøger at trøste ham.

Hun spørger ind til hans ulykkelighed hos kollegerne, der svarer, at han har haft en dårlig start på morgenen, og at han er blevet trøstet. Han er selv gået væk fra dem, og nu har han brug for at være lidt for sig selv. Han har kun siddet der i fem minutter. Hun skal bare lade ham sidde på trappen. Karin vælger dog at beholde ham på sin arm og gå væk fra fællesrummet. Karin vil "skærme" drengen for alle de blikke, der hviler på ham, da han græder meget højt.

Refleksion

- Hvilke etiske hensyn er der i spil?
- Hvilke pædagogiske vurderinger og overvejelser?
- Hvad bør Karin gøre?

Saras moster siger

Sara på knap to år går i vuggestue. Sara, hendes mor og storebror bor i lejlighed i nærheden af institutionen. Saras mor Gitte har boet i området det meste af sit liv, og har en del familie i nærområdet.

Da Gitte bor alene med sine børn og er i gang med et aktiveringsforløb, kan det knibe med både at aflevere og hente børnene selv. Gitte benytter især Saras mormor eller moster til at hente Sara og storebroderen.

En forårsdag kommer moster for at hente Sara. Alle er på legepladsen. Børnene leger, og både børn og voksne nyder, at solen skinner. Saras primærpædagog Connie er ved den store sandkasse, og Saras moster spørger hende, hvordan Saras dag er gået. Connie svarer, at Sara har haft en god dag, og har været glad og tilfreds efter en lang formiddagslur. Mosteren siger: "Ja, jeg kan godt forstå, hvis hun er træt! Gitte har så travlt med sin kæreste, der kommer rendende i tide og utide. Hun har næsten ikke ro til at få købt ind, lave mad eller give de stakkels børn et bad... de kommer i seng tidligt den ene dag og sent den næste... hun kommer slæbende over til mor eller mig med dem morgen, middag og aften, så hun kan være sammen med sin kæreste... det kan hun ikke være bekendt! Vi har andet at lave end passe hendes børn!".

Refleksion

- Hvilke etiske hensyn er der i spil?
- Hvilke pædagogiske vurderinger og overvejelser?
- Hvad bør Connie gøre med de oplysninger, hun får af Saras moster?

Bekymring om Nanna

Nanna er 4 år. Hun har gået i den integrerede institution Sommersolen, siden hun startede som vuggestuebarn. Hendes storebror har også gået i Sommersolen, så pædagogerne har et langt og godt kendskab til familien.

Nanna har altid været en meget stille pige, noget pædagogerne flere gange har snakket med forældrene om. På det sidste har hun dog virket mere indelukket. Hun leger meget for sig selv, bliver hurtigere ked af det, og trækker sig fra både børn og voksne. Det har været af en sådan karakter, at pædagogerne på stuen har haft en bekymrings snak om Nanna. De har besluttet i en periode at give hende mere opmærksomhed og har fortalt forældrene om deres bekymring.

Forældrene synes dog, at pædagogerne overreagerer. De har ikke bidt mærke i, at Nanna skulle være anderledes, end hun plejer derhjemme. Nannas far får i en forældresamtale tydeligt signaleret til pædagogerne, at de skal lade bekymringen om Nanna ligge. Hun skal ikke trækkes igennem forskellige undersøgelser alene på baggrund af en bekymring. Nannas far får til slut i samtalen heller ikke lagt skjul på, at et sådant skridt fra pædagogernes side vil være et skår i deres lange og gode samarbejde. Han vil tværtimod sørge for, at Nanna hurtigst muligt flyttes til en anden institution. Det skaber tvivl hos pædagogerne.

Refleksion

- Hvilke etiske hensyn er der i spil?
- Hvilke pædagogiske vurderinger og overvejelser?
- Hvad bør pædagogerne gøre?

Arvetøj til en familie

Børnehuset får indimellem tøj fra forældre, hvis børn er vokset fra dette, så Børnehuset altid har noget skiftetøj liggende.

En gang imellem gennemgår personalet alt tøjet og smider det væk, der vurderes at være slidt, men der er også ofte tøj af høj kvalitet blandt det indleverede tøj. Netop dette medfører en dag, at en pædagog tænker, at noget af tøjet vil gøre mere gavn hos en familie med barn i institutionen fremfor at have det liggende i selve Børnehuset.

Pædagogen kommer dog i tvivl, for hvordan vil forældrene opfatte denne velmente tanke? Det er en familie, hvor pædagogen ved, at det er svært at få det til at hænge sammen økonomisk, og hvor der er et godt forældresamarbejde. Kan det gode samarbejde sættes over styr ved at tilbyde familien arvetøjet? Vil forældrene føle sig specielt udset som trængende i sammenligning med andre familier? Kunne forældrene føle sig udpegede og stigmatiserede som dem, der er fattige eller ikke har styr på det? Omvendt vil pædagogen jo bare hjælpe, og denne kunne betyde, at det bliver nemmere for barnet at tage med i skoven med børnehaven, fordi det nu har sit eget regntøj, fremfor et hun låner af børnehaven. Samtidig er det tydeligt for pædagogen, at familien er meget stolt, og gør hvad de kan.

Refleksion

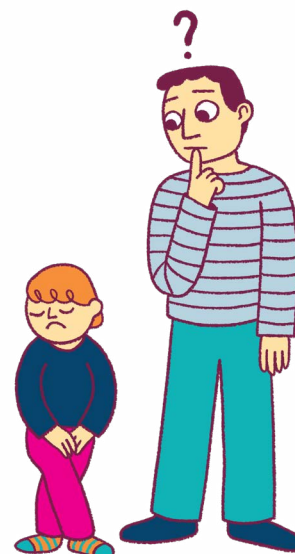
- Hvilke etiske hensyn er der i spil?
- Hvilke pædagogiske vurderinger og overvejelser?
- Hvad bør pædagogen gøre?

Drengen, der tisser i bukserne

Kasper er studerende og i praktik i en børnehave. Det er Kaspers sidste praktikperiode, og det er ikke gået helt så godt som de andre steder, han har været. Han har haft svært ved at falde til, og han og hans vejleder falder ikke helt i hak. Men alt i alt har de kunnet takle deres uenigheder professionelt. Børnehaven ligger lige op ad en skole, hvor de ofte låner gymnastiksalen om eftermiddagen.

En dag er Kasper gået i salen med en gruppe børn. Efter et stykke tid er der et af børnene, der tisser i bukserne. Børnehavens regler siger, at han som mand ikke må skifte tøj på børnene, når han er alene med dem. Det er blandt andet en af de regler, han har diskuteret med sin vejleder, der har fastholdt, at reglen er til for hans egen skyld.

Barnet er en af de store drenge, og Kasper ved, at det vil være pinligt og ydmygende for drengen at skulle gå over skolegården med våde bukser. På den anden side ved Kasper også, at han som studerende vil overtræde en af børnehavens regler, hvis han selv skifter bukser på drengen, og at det måske kan få negative konsekvenser for ham selv. Kasper er i tvivl: Skal han overtræde børnehavens retningslinjer med fare for, at hans egen praktik er i fare?

Refleksion

- Hvilke etiske hensyn er der i spil?
- Hvilke pædagogiske vurderinger og overvejelser?
- Hvad bør Kasper gøre?

”Min mor slår mig”

Laurits er 4 år og går på mellemstuen i en integreret institution. Han er en dreng, der er i en god udvikling og en del af børnefællesskabet på stuen. Laurits bor alene sammen med sin thailandske mor og har en god kontakt til sin danske far, som han ofte ser.

Samarbejdet med familien fungerer godt. Moderen er meget interesseret i sin søns udvikling, og hun vil gøre alt for ham. En dag siger Laurits til pædagogen på stuen, Dorte: ”Min mor slår mig, når jeg ikke gør, som hun siger.” Dorte svarer: ”Det må din mor ikke. Der er ingen voksne, der må slå børn. Jeg skal nok tale med hende, når hun henter dig”.

Da Laurits mor kommer i børnehaven sidst på eftermiddagen, fortæller Dorte hende, at Laurits har sagt, at hun slår ham, når han ikke vil lytte til hende. Moderen siger, at det er rigtigt, men hun synes, det er så svært at få ham til at høre efter. Hun kan ikke altid styre ham, og hun ved ikke, hvad hun skal gøre, og så slår hun ham i afmagt.

Dorte forstår moderens afmagt og foreslår hende at komme med i en familiegruppe, hvor forældre mødes og får vejledning af professionelle til at håndtere udfordringer med børneopdragelse. Det var noget, institutionen havde gode erfaringer med.

Efterfølgende drøfter pædagogerne på stuen sagen. Blandt andet diskuterer de, om Dorte skulle lave en indberetning til kommunen, da Laurits jo bliver slået.

Refleksion

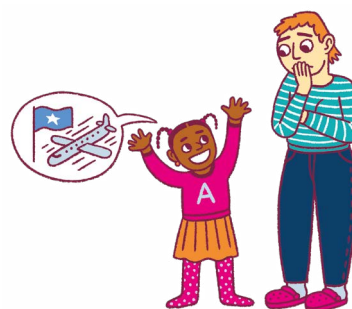
- Hvilke etiske hensyn er der i spil?
- Hvilke pædagogiske vurderinger og overvejelser?
- Hvad bør Dorte gøre?

Ferietur til Somalia

Dorthe er skolepædagog i 0. klasse, hvor Ayan går. I september fortæller Ayan stolt Dorthe, at hun i efterårsferien skal med sin far til Somalia. De skal besøge farmor og farfar, farbrødre og tanter, fætre og kusiner. Ayan viser glæde over at skulle alene på ferie med far og besøge sin fars familie. Resten af søskendeflokken på 5 bliver hjemme i Danmark med mor.

De efterfølgende dage begynder Dorthe at tænke på det, som Ayan har fortalt og bliver bekymret. Hun beslutter sig for at dele sin bekymring med en kollega.

Kollegaen bekræfter Dorthe i sin bekymring, og Dorthe går til deres leder Jan. Dorthe siger "Jan, jeg er bekymret for, at Ayan skal til Somalia for at blive omskåret...".

Refleksion

- Hvilke etiske hensyn er der i spil?
- Hvilke pædagogiske vurderinger og overvejelser?
- Hvad bør Dorthe og Jan gøre?

Måling af børns kompetencer

I kommunen bruger man flere evidensbaserede metoder, blandt andet til at måle børns læring og trivsel. En ny metode kaldet 'baseline' måler børnenes evne til at være koncentrerede og vedholdende i en aktivitet, for eksempel "stopdans". Metoden har været drøftet i personalegruppen, og alle er skeptiske overfor den, også lederen.

Diskussionen i personalegruppen drejer sig om, at metoden bygger på et mangelsyn, som går imod det ressourcensyn og helhedssyn, som pædagogerne ellers bygger deres pædagogik på. Personalet mener også, at metoden giver et forsimplet billede af børnenes læring og trivsel, og ikke indfanger den mere nuancerede viden, personalet har om de enkelte børn. Alligevel har lederen sagt til Birte, som er pædagog, at hun skal bruge metoden, sådan som kommunen har pålagt dem at gøre.

Jonas falder dårligt ud i "stopdansen". Men målingen er ikke retvisende i forhold til Jonas' ressourcer. Birte bliver i tvivl om, hvordan hun skal håndtere testen: Skal hun skal 'snyde' om hans præstation, lægge noget slør ind ved at vurdere alle børnene 'medium' eller helt undlade at bruge skemaet?

Refleksion

- Hvilke etiske hensyn er der i spil?
- Hvilke pædagogiske vurderinger og overvejelser?
- Hvad bør Birte gøre?

Ballade i klubben

Kristian er fritidspædagog. Han arbejder i en klub, hvor der er en gruppe drenge på fjorten og femten år, der er lidt rodløse og har svært ved at falde til. Kristian har dog en god kontakt til lige præcis den gruppe drenge, der ofte bringer sig selv i konflikt med omgivelserne med deres grænsesøgende adfærd. Kristian har en respekt og fortrolighed med drengene, som de andre pædagoger ikke har. Denne relation er ikke kommet af sig selv, men noget Kristian har arbejdet benhårdt for. Drengene ved, at ham kan de stole på.

En mandag eftermiddag bliver de ansatte i klubben opmærksomme på, at der har været ballade i lokalområdet i løbet af weekenden. Nogen har vist stjålet en knallert, kørt rundt, lavet hærværk og forsøgt indbrud i den lokale kiosk. Politiet har ringet til klublederen og vil kigge forbi den efterfølgende dag.

Den samme aften, da Kristian kommer hjem fra arbejde, slapper han lidt af med at opdatere sig på nettet. Han kan se på Instagram, at drengene fra klubben har været involveret i weekendens hændelser.

Refleksion

- Hvilke etiske hensyn er der i spil?
- Hvilke pædagogiske vurderinger og overvejelser?
- Hvad bør Kristian gøre?

”Min datter drikker ikke”

Sofie er 13 år og går i klub. Hendes forældre ligger i svær skilsmisse og slås om forældremyndigheden. Sofie har en god relation til klubpædagog Pernille. Klubben har arrangeret overnatning i en weekend, og Sofie har fået lov til at deltage. Det er i en weekend, hvor Sofie er hos sin far.

Overnatningen er godt i gang, de unge har det sjovt, og Pernille går udenfor for at se til de unge, der er ude at trække luft. Hun finder Sofie sammen med nogle kammerater, og hun kan se, at de gemmer noget i hækken. Da Pernille kommer derhen, opdager hun, at det er Breezers, de har gang i. De unge ved godt, at de ikke må drikke alkohol i klubben. Sofie bryder sammen. ”Hvis du siger det til min mor, må jeg ikke være hos min far”. Sofie vil have, at Pernille skal love ikke at sige noget til forældrene.

Pernille tænker tilbage på et forældremøde, hvor Sofies mor netop sagde: ”Min datter drikker ikke. I skal sige det til mig, hvis I ser det”. Pernille lover ikke Sofie noget, men det nager hende, da hun kommer hjem.

Refleksion

- Hvilke etiske hensyn er der i spil?
- Hvilke pædagogiske vurderinger og overvejelser?
- Hvad bør Pernille gøre?

På tur med SFO'en

Det er sommerferie, skolen har lukket, og børnene er på SFO hele dagen. Aktiviteterne er afstemt efter det forventede fremmøde af børn og personale. Denne dag er der planlagt en hel-dagstur ud af huset, alle børn og voksne skal afsted med bus, og SFO'en "lukker". Beskeden går gennem huset: Husk at tisse af, husk turtasken med madpakke og drikkedunk, vi mødes ved lågen til navneopråb om 10 minutter.

Pædagog Arne hjælper med tasker og snøreband og sørger for, at børnene bevæger sig mod udgangen. Han går forbi SFO'ens sofarum, hvor han får øje på Mikkel, som sidder og læser en jumbobog i sofaen. Arne sætter sig ved siden af ham: "Hej Mikkel, sidder du her endnu? Vi skal på tur. Du skal hente din taske og gå ud til lågen. Det er dér, vi skal mødes." Mikkel kigger kort på Arne, kigger så igen ned i jumbobogen. "Jeg vil ikke med. Jeg gider ikke." Arne lægger armen om ryglænet, hvor Mikkel sidder. "Vi skal alle sammen af sted. Vi lukker SFO'en. Du kan jo læse i jumbobog, når vi kommer hjem." Mikkel kigger stadig i sin jumbobog. "Jeg skal ikke med."

Huset er efterhånden tømt for børn, som alle er gået til lågen. Arne ved, at de venter. Han prøver i flere omgange at overtale Mikkel til at komme med ved at fortælle om alt det, de skal ud at opleve. Han tilbyder, at Mikkel og han kan gå sammen og holde i hånd på turen, men lige meget hjælper det. Mikkel vil ikke med.

Refleksion

- Hvilke etiske hensyn er der i spil?
- Hvilke pædagogiske vurderinger og overvejelser?
- Hvad bør Arne gøre?

Forældre og alkohol?

Det er sent eftermiddag, og der er travlhed ind og ud ad døren på SFO'en, hvor Rikke er pædagog. Det er nu, at børnene bliver hentet af deres forældre. Marias far ringer, som han plejer, til Marias mobil og siger, at han er på vej, og hun skal gøre sig klar og komme ud på parkeringspladsen. Maria henter sit overtøj i garderoben, mens hun fortæller sin veninde, at hendes far altid kører så stærkt, at "øldåserne vælter rundt" i bunden af bilen. Maria går hen til Rikke for at sige farvel.

Rikke, som har overhørt samtalen, bliver pludselig bekymret og er i tvivl om, hvad hun skal gøre med det, hun har hørt. Skal hun lade Maria gå ud til sin far i bilen?

Rikke er i tvivl, fordi Maria ofte fortæller historier, som ikke altid har hold i virkeligheden. Rikke kan komme til at skabe problemer, ved at spørge faren, om han har drukket. I institutionen har de arbejdet rigtig længe på at udvikle relationen til ham efter skilsmissem, og nu går det godt. Risikerer han at føle sig mistænkeliggjort, hvis hun går med ud? Og hvad hvis han er begyndt at drikke igen, selvom han har været i misbrugsbehandling og ædru i noget tid? Hvis hun ikke går med ud, kan hun ikke konstatere, hvorvidt der er hold i det, som Maria har fortalt.

Refleksion

- Hvilke etiske hensyn er der i spil?
- Hvilke pædagogiske vurderinger og overvejelser?
- Hvad bør Rikke gøre?

Fysisk træning i specialbørnehave

Markus har en spastisk lammelse, som bevirker, at han har svært ved at gå og koordinere sine bevægelser. Ditte, pædagogen i specialbørnehaven som Marcus går i, støtter ham i at gennemføre de øvelser, som fysioterapeuten og ergoterapeuten har sat på skemaet, efter aftale med forældrene.

Det er meget vigtigt, at Markus gennemfører sin træning hver dag, siger de. Det styrker hans motoriske og kognitive færdigheder, så han bliver bedre til at bevæge sig, lege og deltage i aktiviteter sammen med andre børn.

Men nogle dage har Markus ikke lyst til at træne. Han vil bare ikke, stritter imod, og er svær at motivere. Der kommer Ditte i tvivl om, hvad der er det bedste at gøre i situationen, og hvor meget hun skal insistere.

Refleksion

- Hvilke etiske hensyn er der i spil?
- Hvilke pædagogiske vurderinger og overvejelser?
- Hvad bør Ditte gøre?

Sofie leger med dukken

Sofie er 16 år og diagnosticeret med en udviklingsforstyrrelse, der gør, at hun er meget langt tilbage i udviklingen. På specialskolen går hun ofte rundt med en dukke, og leger, at det er hendes baby. Hendes sprog er meget begrænset og udviklingsmæssigt, fagligt og socialt har Sofie meget svært ved at fungere i klassen.

Personalet og hendes kontaktpædagog Luise har observeret, at de andre elever ofte reagerer på Sofies "barnlige" adfærd, og det kan til tider komme til at have en grad af mobning over sig.

Efter sommerferien skal Sofie efter planen gå videre til en udskolingsklasse, da hun er en af de ældste elever. Kontaktpædagogen vurderer, at hun bedre vil kunne trives i en anden klasse med yngre elever, som bedre matcher hendes udviklingsniveau. Men Sofies mor er ikke enig i kontaktpædagogens vurdering og holder fast på, at Sofie godt kan klare at gå videre.

Refleksion

- Hvilke etiske hensyn er der i spil?
- Hvilke pædagogiske vurderinger og overvejelser?
- Hvad bør Luise gøre?

Selvbestemmelse, omsorg og værdighed

Lars er pædagog på et plejehjem. En dag finder han Henning, én af plejehjemets beboere, liggende i sin seng i sit eget tisse og bræk, efter at have drukket for meget. Det er ikke første gang, det sker.

I dag nægter Henning at få hjælp og beder Lars om at gå sin vej. Han vil have lov at være i fred og bare ligge i sin seng.

Lars bliver i tvivl om, hvad han skal gøre. Skal han respektere Hennings selvbestemmelse og lade ham blive liggende, selvom han synes, at det ikke ville være værdigt? Eller skal han insistere på at ville hjælpe ham? Lars synes, at han skal leve op til sin forpligtelse for omsorg og pleje, men samtidig vil han gerne lytte til, hvad Lars siger.

Refleksion

- Hvilke etiske hensyn er der i spil?
- Hvilke pædagogiske vurderinger og overvejelser?
- Hvad bør Lars gøre?

Nøglebegreber i etisk pædagogisk praksis

- Barnets tarv
- Dømmekraft
- Værdighed
- Ydmygelse
- Nedværdigelse
- Krænkelser
- Selvbestemmelse
- Medbestemmelse
- Privatlivets fred
- Fagets omdømme
- Professionelt ansvar
- Personligt ansvar
- Fagligt skøn
- Gensidig respekt
- Professionelle værdier
- Metoder
- Lovgivning
- Fortrolige oplysninger
- Politiske prioriteringer
- Forsvarlig praksis
- Ligebehandling
- Ligestilling
- Ligeværdighed
- Retfærdighed

Udarbejdet og revideret af Bupl's Etiske Råd, 2024

Illustrationer: Louise Rosenkrands